

MEDNARODNA KONFERENCA
»REFLECTING ON KNOWLEDGE PRODUCTION. THE DEVELOPMENT OF
FOLKLORISTICS AND ETHNOLOGY«

(Tartu, Estonija, 17.–19. maj 2007)

Etnologi in folkloristi severnoevropskih, predvsem baltskih in skandinavskih držav, se že nekaj let srečujejo v neformalni skupini, ki obravnava aktualna vprašanja sodobne etnologije in folkloristike. Letošnje srečanje so pripravili v Estoniji – v Tartuju, slovitim univerzitetnem središču. Tam delujejo tudi vse tri osrednje estonske etnološko-folkloristične ustanove: Estonski literarni muzej (ust. 1909, arhivsko-raziskovalna ustanova z več oddelki: arhivska knjižnica z bibliografskim oddelkom, estonski arhivi folklore, arhivi estonske kulturne zgodovine, oddelek za etnomuzikologijo, oddelek za folkloro), Estonski narodni muzej (ust. 1901, v pretežnem delu etnološki muzej) in na univerzi etnološka katedra in katedra za estonsko in primerjalno folkloro (formalno sta katedri ločeni: prva sodi k oddelku za zgodovino, druga k oddelku za literaturo in folkloro, drugače pa zgledno sodelujeta). Organizatorji so bili iz vseh treh ustanov in vsaka je za en dan dala prostor srečanju skupine okrog 25 raziskovalcev iz Estonije, Nemčije, Irske, Slovenije, Norveške, Rusije, Finske, Severne Irske, Latvije, Litve, Islandije in ZDA. Ob tem so imeli organizatorji priložnost predstaviti svoje institucionalno okolje v vodenih ogledih po koncu dnevnega srečanja.

S primerjalnega gledišča je nujno omeniti dobro podporo in ugled, ki ga imajo v Estoniji etnološke/folkloristične raziskave: ne glede na zelo produktivne institucionalne začetke v desetletjih prve polovice 20. stoletja, zlasti v estonskem arhivu, se učinki podpore in ugleda kažejo v izjemni raziskovalni infrastrukturi, v številnih raziskovalnih projektih, ki jih podpirajo bodisi nacionalni skladi ali pa so vključeni v mednarodno kroženje znanja, in v dobrem medinstitucionalnem sodelovanju (številni študenti pomagajo v arhivih, pri dokumentaciji, veliko študijskih obveznosti – od seminarskih do doktorskih nalog – je pripravljenih na podlagi kritičnega preučevanja arhivskega gradiva; muzej načrtuje postavitev nove razstavne stavbe in preureditev dozraj klasične etnografske postavitve).

Glavna pobudnica letošnje konference z razmeroma širokim naslovom je bila prof. dr. Kristin Kuutma, ugledna estonska in mednarodno priznana raziskovalka, ki je v povabilu nanizala vprašanja, katerih so se udeleženci dotaknili z različnih gledišč, upoštevajoč disciplinarne razmere v svojem okolju. V ospredju interesa so bile na eni strani epistemološke podlage disciplinarnega razvoja v 20. stoletju, ko sta se etnologija in folkloristika, ponekod prej, ponekod pozneje že razvijali v institucionalnem okviru, na drugi pa trenutni izzivi, naslovljeni na kulturno dediščino, da bi z njo družbeno in politično obvladovali težo pritiskov kulturne globalizacije. Zato je za raziskovalce pomembno premisliti, kako so njihove raziskave nazorsko in spoznavno podložene, tako v okviru poklicnih ustanov kakor širše kulturne in državne politike, nacionaliziranosti raziskav, vezi z avtoritativnimi predniki,

pa seveda tudi glede na druge pristranosti (spol, nacionalnost,...) in vpetost v mednarodne mreže. Gre torej za produktivno kombinacijo historičnih uvidov in refleksivnosti s stališča današnjega trenutka oz. disciplinarnega položaja.

Skupina, ki se vsakič razširi še na kako državo več, s svojimi srečanji v etnologiji in folkloristiki utrjuje in počasi institucionalizira posebno polje vprašanj, ki jih dejansko najbolje označuje sintagma »produkcija znanja«: ta vprašanja se nanašajo na v »modernistični« znanosti še obrobne, zdaj pa središčne disciplinarne probleme: kako je nastal etnološki/folkloristični kanon, kakšna je (bila) in kako je potekala konceptualizacija paradigmatičnih »resnic« in kako so določena družbenokulturna dejstva postala pomenljivi in čašče-ni formati oz. disciplinarno spoznavne topike, vključno z načini njihovih »upodabljanj«. Nastanek akademskih institucij ima pri tem ključno vlogo – tako s perspektive »vsebin« kakor praks: ustanove (z izjemnimi posamezniki) imajo navadno moč, da vpeljujejo in kodificirajo kategorizacijo vsebin in spoznanj, izločajo in vključujejo znanja, ki se zdijo »potrebna« in vredna predstavitve. Ves ta proces ni nikoli nevtralen ali ne-/brez-oseben: ni ga mogoče ločiti od socialno-političnega konteksta in preslišati odzvena osebnih zgodovin njegovih ustvarjalcev in posrednikov.

Refleksivni pogled v lastno disciplino zato ne more brez osvetlitev ideologij, kulturnih politik in avtoritativnih okvirov, ki producirajo določen tip znanja. V zadnjih desetletjih je bil v etnološkem/folklorističnem znanju poudarjen predvsem narodnokonstitutivni in narodnoideološki moment, vendar se zdi, da je tudi to opažanje produkt določene disciplinarne ideologije, ki je ta moment v preteklih študijah preveličevala oz. preveč poudarjala. Na konferenci smo bili priče izjemno raznovrstnim branjem in (samo)razumevanjem z zelo različnimi predznaki: marsikaj, kar je npr. v disciplinarnem življenju v baltskih državah po njihovi osamosvojitvi povsem razumljivo in legitimno, bi kdo pri nas označil za domačijsko, če ne celo nacionalistično; utečeno menjavo zbirk med Švedih in Estonci pred 2. svetovno vojno seveda danes lahko razumemo kot plodovito strokovno sodelovanje, ostaja pa nerazumljivo, da so ostanki arhiva o Švedih v tartujskem arhivu, čeprav varno shranjeni, neevidentirani, ker po protokolu ne sodijo k Estoncem. Refleksivni moment torej ne more delovati samo zanazaj, njegovo bistvo je refleksija aktualnih praks, tudi tistih kritiških in predvsem v mednarodni perspektivi.

S to osnovno spoznavno opravilo so raziskovalci v referatih predstavili zelo raznovrstne prakse – motiviranost in pristranost zbiralskih in dokumentacijskih načrtov posameznikov in/ali institucij, obravnav splošnih disciplinarnih tendenc na primeru ožjih tem (npr. arhivi, raziskave glasbe, manjšin,...), različne zbiralske prakse (razmerje med raziskovalcem in raziskovanim, empatija, etika; korespondenca in arhivi posameznikov, izraba spletnih virov), institucionalni razvoj in razmerja med institucijami, nekaj izvrstnih portretov raziskovalcev.

Konferenčna skupina je bila več čas skupaj, delala je intenzivno, po približno 20 minutni predstavitvi so sledila vprašanja in razprava. V nasprotju z velikimi konferencami in kongresi, je takšna oblika izjemno produktivna, saj gre za fokusirane skupine oz. vsaj

načeloma ožjo problematiko, ki se praviloma tako ali tako vedno razraste prek predvidenih okvirov.

Organizatorji so poskrbeli za natis povzetkov, ki smo jih dobili pri prihodu; povzetke letošnjega in prejšnjih srečanj, vključno z letošnjimi referati pripravljajo za spletno objavo. Drugače pa si iz te oblike prizadevajo razviti doktorsko šolo za primerjalni študij evropskih disciplinarnih tradicij, nekateri udeleženci pa utrjujejo in širijo te vezi tudi v skupnih raziskovalnih projektih na evropski ravni.

Ingrid Slavec Gradišnik